

действие, впрочем, без их детализации в специальном законе о мирных собраниях граждан, с точки зрения практической реализации этого права, являются довольно общими. Сделан вывод, что уже давно возникла насущная необходимость четко и детально определить организационно-правовые основы подготовки и проведения мирных собраний граждан отдельным Законом Украины.

Ключевые слова: проблемы, конституционно-правовое регулирование, мирные собрания граждан, Украина.

Nesterovych V. Problems of Constitutional and Legal Regulation of Conducting Peaceful Gatherings of Citizens in Ukraine

The article deals with the problems of the constitutional and legal regulation of the peaceful gatherings of citizens in Ukraine. It is noted that the legislation of Ukraine in the field of peaceful gatherings of citizens needs substantial improvement. The norms of the Constitution of Ukraine, although they have direct effect, are not sufficient to exercise the right to freedom of peaceful gatherings of citizens in Ukraine. It is concluded that a long ago there was an urgent need to define clearly and in detail the organizational and legal framework of preparation and holding of peaceful gatherings of citizens special Law of Ukraine.

It is stated that the right of peaceful gatherings of citizens is regulated by a number of fundamental international acts. The key position of international acts is that the organizational and legal mechanism for preparing and holding a peaceful gatherings of citizens in order to influence the adoption of normative legal acts should allow its initiators to achieve their goals, even if countered by public authorities. At the same time, the cornerstone of the international principle of this constitutional right is the presumption of a peaceful gatherings of citizens that maintains its peaceful character.

The author proposes to classify peaceful gatherings of citizens on the following grounds: 1. By the scale: international; nationwide; regional; local 2. By the subject of the initiative: organized on a public initiative; organized on the initiative of public authorities. 3. By the number of participants: gatherings with a lot of people; gatherings with a small number of people. 4. By degree of organization: planned; spontaneous. 5. By the time of conducting: indefinite; long-term; short term. 6. By the legal nature of the conduct: legal; illegal. 7. By the content of the issues raised: public-political; socio-economic; cultural; ecological. 8. By the nature of the expressed requirements: constructive; confrontational. 9. By the nature of holding: consolidators; protest 10. By the effectiveness of influence on the adoption of normative and legal acts: effective; ineffective; unsuccessful.

Keywords: problems, constitutional-legal regulation, peaceful gatherings of citizens, Ukraine.

УДК 342.6

В. М. Пекарчук

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У статті досліджено місце й роль центральних органів виконавчої влади в становленні та розвитку Української держави на початку незалежності. Проаналізовано реорганізацію та утворення нових органів центральної державної виконавчої влади. Значну увагу приділено розкриттю тривалої

політичної боротьби щодо розмежування владних повноважень. З'ясовано, що відсутність стабільного уряду впродовж перших років незалежності в Україні негативно впливало на прийняття конструктивних рішень стосовно реформування політичної системи в Україні.

Ключові слова: влада, закон, постанова, парламент, президент, уряд, вибори.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни та трансформації суспільного життя в Україні після проголошення незалежності потребують виваженого погляду науковців передусім на попередній досвід становлення центральних виконавчих органів державної влади, приведення їх до національних потреб розвитку українського соціуму. Запеклі дискусії стосовно минулого й сучасного, що вирують у суверенній Україні, посилюють потребу глибокого аналізу процесів державотворення, проблеми якого завжди були першочерговими й найважливішими в житті українського народу. Аналіз і вивчення заходів щодо зміни державних інституцій в українському соціумі, розкриття позитивних і негативних явищ у процесі їх реалізації є актуальною проблемою, що має не тільки суто історико-правове, але й практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про становлення й розвиток організаційно-правових засад діяльності центральних органів виконавчої влади в Україні в умовах незалежності, способи їх дальшого вдосконалення суттєво впливають на процес державотворення і тому викликають постійний інтерес науковців. Серед авторів, які висвітлювали вказану проблематику, варто згадати провідних вітчизняних учених-юристів, істориків таких, як В. Литвин, В. Шаповал, О. Петришин, Г. Касьянов, М. Козюбра, О. Святоцький, П. Любченко, І. Процьок та інші, але водночас перед суспільством з'являються нові проблеми, які потребують широкого аналізу та вирішення, особливо використовуючи попередній позитивний досвід, а також з огляду на колишні прорахунки в діяльності провідних державних інституцій.

Формування цілей. Мета й завдання цієї статті полягають у розкритті особливостей діяльності центральних органів виконавчої влади України на початку незалежності, узагальненні досвіду та його використанні в процесі вирішення сучасних проблем реформування системи центральних органів виконавчої гілки влади.

Виклад основного матеріалу. З часу проголошення незалежності тривав пошук ефективної моделі функціонування виконавчої влади. Перший уряд незалежної держави, який ще мало чим відрізнявся від колишньої Ради Міністрів УРСР, не зміг стати на шлях рішучих перетворень та подолати кризу, що наростала як в Україні, так і в усьому колишньому СРСР. У жовтні 1990 року уряд був змушений піти у відставку під тиском вимог студентів, які оголосили акцію голодування. Ця визначна акція молоді дістала назву «революції на граніті».

23 жовтня Верховна Рада УРСР задовольнила заяву глави уряду В. Масола про відставку й поклала виконання його обов'язків на В. Фокіна -

тодішнього заступника Голови Ради Міністрів УРСР, голову Держкомітету з економіки. Незабаром, 14 листопада 1990 року, В. Фокіна було призначено на посаду Голови Ради Міністрів. Уряд отримав дещо ширші повноваження, а також більшу незалежність від союзного центру.

18 квітня 1991 року відповідно до Закону «Про утворення Кабінету Міністрів УРСР» посаду Голови Ради Міністрів було перейменовано на посаду Прем'єр-міністра, а уряд став називатися Кабінетом Міністрів України. Його повноваження та функції суттєвих змін не зазнали [1].

Восени 1991 року стало очевидним, що діяльність уряду В. Фокіна призвела до зростання соціальної напруги. Уряд не завжди оперативно вирішував нагальні питання, не зумів мобілізувати міністерства та відомства на своєчасне прогнозування можливих наслідків своїх заходів, зокрема пов'язаних з проведенням цінової реформи. Ряд посадових осіб органів державного управління виявили професійну некомпетентність та організаційну безпорадність. Верховна Рада України прийняла 07 лютого 1992 року постанову «Про звіт Кабінету Міністрів України про здійснення та ефективність заходів щодо соціального захисту населення і внутрішнього ринку України». У цій постанові Президентіві України надавалося право визначати структуру уряду й рекомендувалося впродовж десяти днів сформувати новий Кабінет Міністрів України [2]. Склад уряду було частково змінено, але В. Фокін залишився на своїй посаді.

Відповідно до змін, унесених до Конституції (Основного Закону), нових Законів України, упродовж першої половини 1992 року проведено зміну структури та характеру діяльності галузевих міністерств, їм надано статус головних (провідних) органів у системі центральних органів виконавчої влади, які забезпечують реалізацію державної політики у відповідній галузі, у сфері використання їх можливостей для здійснення її безпеки та соціально-економічного процвітання.

Указані зміни певною мірою враховували автори проектів нової Конституції України, розробленої 1992 року. У проекті Конституції, який у липні 1992 року Верховна Рада України внесла на всенародне обговорення, визначалося, що Президент України є главою держави й виконавчої влади. Ширше, ніж у Законі про введення посади Президента, описано його повноваження. По-перше, підтверджено, що він виступає гарантом забезпечення прав і свобод громадян, державної незалежності України, дотримання й виконання Конституції й законів України. По-друге, йому надавалося право законодавчої ініціативи. По-третє, спеціально вказувалося, що Президент України здійснює загальне керівництво Кабінетом Міністрів України, спрямовує його виконавчу діяльність. По-четверте, він наділявся правом: призначати й звільняти з посад міністрів та посадових осіб виконавчої влади; визначати повноваження посадових осіб виконавчої влади, повноваження яких не визначено законом; скасовувати акти міністерств і місцевих органів виконавчої влади, Уряду Республіки Крим у разі невідповідності їх Конституції й законам України та Указам Президента України.

У процесі обговорення вказаного законопроекту в парламенті продовжували відстоювати думку про відставку уряду В. Фокіна: цей уряд неспроможний щось реально змінити. Третього липня на сесію Верховної Ради було винесено питання про звіт уряду. Черговий раз міністрам довелося витримувати шквал парламентської критики. У відповідь члени уряду, за винятком віце-прем'єра В. Ланового та міністра оборони К. Морозова, підписали заяву про те, що вони знімають із себе відповідальність, оскільки не можуть працювати в таких умовах, і залишили сесійну залу. А 07 липня 1992 року парламент прийняв постанову «Про недовіру Кабінету Міністрів України» [3]. У цьому документі позиція урядовців характеризувалася як демонстрація власних амбіцій, ухилення від конструктивного розгляду їхньої діяльності та взаємодії з парламентом.

Президентові було запропоновано сформувати новий Кабінет Міністрів України. Проте уряд В. Фокіна продовжував виконувати свої обов'язки до 01 жовтня 1992 року, а Президент Л. Кравчук не приховував роздратування щодо дій парламенту і, дякуючи В. Фокіну за його працю на такій важкій ниві, заявив, що думка депутатів – це не думка народу.

Другого жовтня Указом Президента України виконання обов'язків Прем'єр-міністра було покладено на В. Симоненка, який до цього займав посаду віце-прем'єр-міністра [4]. За поданням Президента Верховна Рада України 13 жовтня 1992 року призначила Прем'єр-міністром України Л. Кучму – народного депутата, одного з провідних керівників оборонного комплексу. До того про нього мало що знали навіть парламентарії та міністри. Лише те, що він був директором найбільшого військового заводу, який випускав 60 відсотків усіх стратегічних ракет і різноманітні їх типи для космічних досліджень. На думку історика В. Литвина, вирішальним фактором, який змусив Президента Л. Кравчука піти на це призначення, було розуміння ним того, що суспільство підійшло до крайньої межі, яку переступати не можна. Ураховувався, напевно, і тиск директорського корпусу та поляризація суспільства, зокрема й за регіонально-політичними ознаками.

Склад уряду змінився майже на 40 відсотків. На своїй посаді залишився ряд «ключових» міністрів – внутрішніх справ, оборони, фінансів та інші. Зате команда віце-прем'єрів оновилася повністю. Посаду Першого віце-прем'єра зайняв І. Юхновський, віце-прем'єрами стали В. Євтухов, В. Дем'янов, В. Пинзеник, Ю. Іоффе, М. Жулинський.

Інформація нового глави Кабінету Міністрів України про стан економіки (27 жовтня) та його доповідь у Верховній Раді України про антикризові заходи уряду (18 листопада) розкрили жакливу картину економічного спаду в Україні. Перебуваючи в стані шоку від почутого, народні депутати дали згоду на додаткові повноваження уряду з проведення ним економічних реформ. Було прийнято Закон «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети у сфері законодавчого регулювання». Він установив на період до 21 травня 1993 року право уряду видавати законодавчі акти з питань, передбачених

пунктом 13 ст. 97 Конституції щодо відносин власності, підприємницької діяльності, соціального й культурного розвитку; державної митної, науково-технічної політики, кредитно-фінансової системи, оподаткування, державної політики оплати праці й ціноутворення [5].

Широкі повноваження уряду, які практично перевищували права й можливості Президента України, викликали негативну реакцію з боку Л. Кравчука. Виявилось, що певні дії Кабінету Міністрів України (особливо декрети) просто недоступні для реагування Президента України: він не може ні накласти на них вето, ні щось змінити в них. Це дало тріщину, яка згодом призвела до розколу всередині виконавчої влади, породила протистояння між Л. Кравчуком та Л. Кучмою.

Водночас з'ясувалося, що Кабінет Міністрів України як зібрання доволі різних особистостей, не має спільної думки. У ньому почала розвиватися подвійна ідеологія – ринкова та антиринкова. Стало очевидним, що злагоджено такий уряд працювати не зможе.

17 березня 1993 року Верховна Рада України повернулася до обговорення питання про позбавлення членів уряду депутатських повноважень. Воно вилилося в бурхливе з'ясування стосунків. Апогеєм дебатів стала заява І. Юхновського про те, що він іде з посади в уряді й залишається народним депутатом. Такий перебіг подій об'єктивно відповідав інтересам як Голови Верховної Ради, так і Президента України, який у такий спосіб досягав усунення з урядових вершин свого суперника, непримиренного лідера парламентської опозиції.

З наближенням до завершення шестимісячного терміну надзвичайних повноважень уряду Л. Кучма дедалі частіше почав говорити про потребу їх продовження. Напередодні розгляду цього питання у Верховній Раді України в інтерв'ю газеті «Урядовий кур'єр» він заявив: «Аналіз ситуації показує, що мінімальний термін для досягнення стабілізації – два роки». Вісімнадцятого травня 1993 року, виступаючи в парламенті з доповіддю Кабінету Міністрів «Про соціально-економічне і політичне становище, що склалося в Україні, та шляхи виходу з нього», Л. Кучма переконував народних депутатів, що економіка перебуває в катастрофічному стані. Він звернувся до них за підтримкою й додатковими повноваженнями. «У квітні я вже говорив у цьому залі про спеціальний режим управління економікою, – зазначив Л. Кучма. – Підпорядкування уряду Нацбанку, Антимонопольного комітету і Фонду державного майна, подвійне підпорядкування державних адміністрацій на місцях і право Кабінету Міністрів України видавати декрети до 1994 року – це, з моєї точки зору, той необхідний мінімум складових такого спеціального управління, який дає шанс на порятунок економіки України» [6].

У відповідь на це Л. Кравчук запропонував у парламенті свої пропозиції: безпосереднє керівництво Кабінетом Міністрів України передається Президентові України, запроваджується посада віце-президента, Верховна Рада України вносить відповідні зміни до Конституції й зосереджується тільки на законотворенні. Л. Кучма запропонував

народним депутатам підтримати ініціативу Президента України з концентрації виконавчої влади в його руках і подав у відставку.

Дводенне кипіння пристрастей у Верховній Раді України закінчилося тим, що під час голосування лише 90 осіб підтримали Президента України, 223 депутати висловилися проти відставки Прем'єр-міністра. Хоча заяву Л. Кучми про відставку парламент відхилив, однак 01 червня він звернувся до Президента України з поданням про звільнення його з посади за власним бажанням. Хоча невдовзі на закритому засіданні Верховної Ради України (щодо обговорення питання про договір «Старт - 1») Л. Кучма повідомив, що відкликає свої заяви й продовжує працювати далі.

Страйк шахтарів на початку червня 1993 року змусив Президента України пришвидшити пошук виходу з кризи влади. П'ятнадцятого червня він запропонував Верховній Раді України призначити парламентські вибори на грудень 1993 року - січень 1994 року й одночасно з ними провести референдум з трьох пунктів: про довіру Президентіві України, доцільність його посади та з питання, яку за формою ми будемо державу. Цього ж дня Л. Кучма заявив у парламенті, що уряд продовжує вимагати для себе надзвичайних повноважень, зокрема права змінювати будь-який закон, знімати з роботи будь-кого з державних чиновників. Л. Кучма висловився проти проведення опитування [7].

Наступного дня парламентаріям було запропоновано проект постанови щодо проведення 26 вересня 1993 року референдуму про довіру (недовіру) Президентіві України та Верховній Раді України. Попри те, що більшість депутатів висловилися проти нього, сімнадцятого червня парламент проголосував за проведення цього опитування.

Після прийняття постанови про референдум Верховна Рада України й Президент України «отямилися». Гарант заявив, що в документі допущено порушення чинного законодавства. Парламент виніс постанову на повторний розгляд, припинивши розпочату роботу Центральної виборчої комісії. Верховна Рада України 24 вересня прийняла рішення провести дострокові вибори парламенту 27 березня, а Президента України - 26 червня 1994 року. Отже, парламентарії собі надали можливість позмагатися за депутатські мандати, а Л. Кравчуку - час для реформ. Після деяких спроб або скасувати це рішення, або перенести дати, Л. Кравчук зрештою погодився на дострокові президентські вибори.

Нападки ж на діяльність Л. Кучми ставали все активнішими, його виштовхували з політичної арени. Подання ним заяв про відставку рішуче засудили Демократична й Республіканська партії, розцінивши ці кроки як «результат банкрутства уряду». Усвідомивши, що настав час зіграти роль «стрілочника», Л. Кучма подав у відставку. Верховна Рада України задовольнила його прохання 21 вересня. Виконання обов'язків Прем'єр-міністра було покладено на Першого віце-прем'єра Ю. Звягільського.

27 вересня 1993 року Президент України видав Указ «Про керівництво Кабінетом Міністрів України». У ньому зазначалося: «У зв'язку з постановами Верховної Ради від 21 вересня 1993 року «Про Уряд України» і

«Про доручення Уряду України» та з метою посилення керівництва всіма структурами державної виконавчої влади в центрі і на місцях, оперативного розв'язання завдань економічних реформ, утвердження ринкових відносин, досягнення стабільності в усіх сферах суспільного життя постановляю: «Відповідно до частини першої статті 114-1, пунктів 3-1 і 4 статті 114-5, частини першої статті 117 Конституції України Президент України здійснює безпосереднє керівництво Кабінетом Міністрів України» [8].

Отже, Л. Кравчук офіційно взяв на себе керівництво урядом. Його склад він сформував переважно зі «старих» кадрів. Безпосереднє керівництво роботою Кабміну було доручене Ю. Звягільському.

Однак ці дії Президента України не тільки не знайшли реальної підтримки в суспільстві, а й похитнули його авторитет серед «партії влади», що зробила ставку на Голову парламенту І. Плюща, який подав їй надію на політичну підтримку. Передусім ішлося про місцеві Ради, протистояння яких президентському намісництву від початку було набагато серйознішим, ніж протистояння Президента України й Верховної Ради України.

Згода Л. Кравчука на дострокові вибори була в основному тактичним кроком, який насамперед мав на меті зняти гостроту суспільної напруги. Насправді ж Президент України вживав заходів, щоб ці вибори не відбулися. З ініціативи президентської Адміністрації було організовано найрізноманітніші акції, у яких обґрунтовувалася ідея недоцільності дострокових виборів. Скажімо, 02 квітня 1994 року газета «Урядовий кур'єр» опублікувала звернення «великої групи представників інтелігенції західного регіону», у якому відкидалося «прагнення певних кіл звалити всю провину за становище в державі тільки на Президента». У президентських структурах проводилися консультації з приводу того, які кроки треба здійснити, якщо новий парламент виявиться істотно недообраним. Проте, коли вибори до Верховної Ради України показали, що ці заходи втратили сенс, Л. Кравчук 29 квітня подав до Центральної виборчої комісії заяву про реєстрацію його кандидатом на посаду Президента України.

У червні-липні 1994 року під час президентських виборів Л. Кравчук спробував налагодити відносини з лівим крилом парламенту, запропонувавши 16 червня Верховній Раді України на посаду глави уряду В. Масола і скасував указ про своє керівництво Кабінетом Міністрів України. Цим він фактично передавав у руки «лівих» дієві важелі влади та демонстрував готовність узяти на себе лише представницькі функції. Але другий тур виборів завершився перемогою Л. Кучми. 19 липня 1994 року він склав присягу на вірність народові України й офіційно вступив у права Президента України.

Зміна господаря в президентському кабінеті викликала в народі серйозні сподівання на те, що новий глава держави буде твердо дотримуватися обіцянок, які він давав у передвиборчій програмі. Люди чекали якомога швидших змін на краще, поліпшення економічної ситуації, налагодження регулярних виплат заробітної плати, пенсій, розрахунків держави з трудівниками сільського господарства.

Перші місяці діяльності новообраного Президента України були присвячені оперативним заходам із зміцнення кадрового потенціалу, державного впливу на головні сфери життєдіяльності суспільства, розбудову управлінської вертикалі, Збройних сил і правоохоронних органів. Своїми указами Президент України забезпечив собі контроль над урядом, право на низку ключових кадрових призначень, радикально змінив роль Прем'єр-міністра.

Життя вимагало рішучих кроків, у яких поєднувалися б невідкладні антикризові дії з реалізацією нової економічної й політичної стратегії. 11 жовтня 1994 року Президент України висвітлив перед Верховною Радою України основні принципи своєї економічної та соціальної політики, «її головна мета, – наголошувалося в доповіді, – визначити стратегічні завдання та загальну логіку дальшого реформування української економіки, сформуванати економічну ідеологію, якій мають бути підпорядковані дії всіх структур виконавчої влади» [9].

Висновки. Отже, на початку 90-х років відбувалася реорганізація та утворення нових органів центральної державної виконавчої влади, повноваження яких було розмежовано впродовж тривалого часу в гострій політичній боротьбі. Відсутність стабільного уряду негативно впливала на здійснення реформ політичної та економічної системи, вирішення проблем соціального характеру, послідовного проведення зовнішньої політики тощо. По суті, не відбулося реформування структури виконавчої влади, хоч і здійснювалися спрямовані на це певні заходи. Від радянських часів вона залишалася громіздкою, малоефективною й до того ж слугувала оплотом бюрократизму, носієм корумпованості. Найголовнішою суспільно-політичною проблемою України на початку незалежності була відсутність науково обґрунтованої концепції державотворення, яка враховувала б принципи народовладдя й демократизму. Саме цей украї несприятливий фактор, будучи невизначеним, призводив до виникнення все нових і нових проблем в усіх сферах життя й особливо у функціонуванні центральних органів виконавчої влади.

Використані джерела:

1. Про утворення Кабінету Міністрів Української РСР: Закон УРСР від 18.10.1991 р. № 980-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 19. Ст. 230.
2. Про звіт Кабінету Міністрів України про здійснення та ефективність заходів щодо соціального захисту населення і внутрішнього ринку України: Постанова Верховної Ради України від 07.02.1992 р. № 2106-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 19. Ст. 266.
3. Про недовіру Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 07.07.1992 р. № 2543-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 38. Ст. 566.
4. Про виконуючого обов'язки Прем'єр-міністра України та виконання обов'язків членами Кабінету Міністрів України: Указ Президента України від 02.10.1992 р. № 489/92. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

5. Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети у сфері законодавчого регулювання: Закон України від 18.11.1992 р. № 2796-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 2. Ст. 6.

6. Про соціально-економічне і політичне становище, що склалося в Україні, та шляхи виходу з нього: доповідь Прем'єр-міністра України Кучми Л.Д. 18 травня 1993 р. Стенограма пленарного засідання. URL: <http://iportal.rada.gov.ua>.

7. Доповідь Прем'єр-міністра України 15 червня 1993 р. Стенограма пленарного засідання. URL: <http://iportal.rada.gov.ua>.

8. Про керівництво Кабінетом Міністрів України: Указ Президента України від 27.09.1993 р. № 383/93. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

9. Доповідь Президента України 11 жовтня 1994 р. Стенограма пленарного засідання. URL: <http://iportal.rada.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2018

Пекарчук В. М. Деятельность центральных органов исполнительной власти в Украине в начале независимости

В статье исследуется место и роль центральных органов исполнительной власти в становлении и развитии Украинского государства в начале независимости. Проанализирована реорганизация и создание новых органов центральной исполнительной власти. Значительное внимание уделено раскрытию длительной политической борьбы по разграничению властных полномочий. Установлено, что отсутствие стабильного правительства, в течение первых лет независимости в Украине, негативно влияло на принятие конструктивных решений по реформированию политической системы в Украине.

Ключевые слова: власть, закон, постановление, парламент, президент, правительство, выборы.

Pekarchuk V. Activity of the Central Executive Bodies in Ukraine at the Beginning of its Independence

The author makes an attempt to reflect the place and the role of the central executive bodies in the process of establishing and developing the Ukrainian state at the beginning of independence on the basis of the diversity of the historic facts, analytical and statistic materials, scientific documents. The importance of the discussed problem is caused, first of all, by the need to have a clear idea of the mechanism for the further reform of the executive power in Ukraine.

The author analysis the peculiarities of the central executive bodies activity in Ukraine at the beginning of its independence. The author shows the factors that led to the negative consequences of its activity that influenced the status of the ordinary citizens. Besides, the author researches the legislative basis of the repeated changes in the central executive bodies competence.

The author finds out that at the beginning of the 1990s there was reorganization and formation of the new bodies of the central state executive power, which authorities had been differentiated in the strong political struggle for a long time. The fact that there was no stable government negatively influenced the implementation of the reforms of the political and economic systems, solving social problems, successive carrying out the foreign policy etc. Gradually, the president structures became leading in the centre and in local government. At the same time some restriction of the authorities of the

Verkhovna Rada and the Cabinet of Ministers of Ukraine became valid, the role of the local self-government became weak etc.

As a matter of fact, at the beginning of Ukraine independence there was no reform of the executive power structure through certain measures had been taken for this. Since Soviet times the structure was bulky, inefficient and it was a bulwark of bureaucracy and corruption. The fact that there was no scientifically proved conception of the state establishment which would take into account the principles of sovereignty and democracy made it the most important social and political problem in Ukraine at the beginning of its independence. This very unfavourable factor being undefined led to arising new problems in all spheres of life and especially in functioning the central bodies of the executive power.

Keywords: problems, constitutional-legal regulation, peaceful gatherings of citizens, Ukraine.

УДК 340.115:340.115.5

Л. Т. Тишакова

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА

У статті розкрито теоретичні підходи до проблеми психологічних особливостей фахової діяльності працівників правозахисної системи як щодо психологічного аналізу її структури, так і психологічної характеристики властивого їй комплексу професійно важливих якостей. Аналіз сучасних досліджень у галузі загальної та юридичної психології свідчить про наукову актуальність вирішення проблеми правосвідомості особистості, зокрема правосвідомості фахівців правозастосовної діяльності. Правосвідомість фахівця юриста потрібно розглядати як особливу форму свідомості, яка з огляду на вплив низки об'єктивних (соціальних) і суб'єктивних (психологічних) факторів, має специфічну категоріальну структуру, що складається з комплексу базових правових понять (особистісних конструктів).

Ключові слова: правосвідомість, свідомість людини, правова система, соціальна система права, правова регуляція поведінки, самоконтроль, соціальний контроль.

Постановка проблеми. Системний аналіз професійної діяльності працівників правоохоронних органів, зокрема прокуратури доводить, що ця діяльність є багаторівневим ієрархічним утворенням, у якому правосвідомість є компонентом вищого соціально-психологічного рівня організації поведінки особистості. У постійній взаємодії з іншими рівнями функціональної системи правосвідомість фахівця виступає психологічним механізмом мотивації й саморегуляції професійної діяльності.

У межах діяльнісної концепції категоріальна структура індивідуальної правосвідомості суб'єкта прокурорської праці розглядається як система значень, що розкриває особистісний зміст відображення соціальної системи права, яка сприймається суб'єктом і відповідно оцінюється ним. Вивчення категоріальних структур індивідуальної правосвідомості працівників правозастосовної діяльності дає змогу виявити якість їх правових і моральних критеріїв, потенційні можливості розвитку професіоналізму.